

การจัดการการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรรายย่อย: เปรียบเทียบระหว่างระบบการปลูกแบบ ใช้น้ำหยดบนดินและไม่ใช้ระบบน้ำหยดในจังหวัดชัยภูมิ

CASSAVA PRODUCTION MANAGEMENT OF SMALL SCALE FARMERS: A COMPARISON BETWEEN CULTIVATION WITH – AND WITHOUT – WATER DRIPPING SYSTEMS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

วารุณี หล้าสูงงษ์¹
ธนาภรณ์ อธิปัญญากุล²

บทคัดย่อ

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทย เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกมันสำปะหลังโดยอาศัยน้ำฝน มีเพียงบางส่วนที่ใช้ระบบน้ำหยดซึ่งทำให้มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นมา แต่ยังไม่ทราบผลตอบแทนที่แน่ชัดสำหรับการใช้ระบบน้ำหยด การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบการจัดการการผลิต และวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินและไม่ใช้น้ำหยด โดยเลือกอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ศึกษา ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างแบบโควตาในแต่ละกลุ่มโดยกำหนดจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรของแต่ละกลุ่ม จากนั้นภายในกลุ่มใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างแบบเจาะจง รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม คือ 50 ราย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการผลิตมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดและไม่ใช้ระบบน้ำหยดไม่มีความแตกต่างกันด้านการจัดการมากนัก แต่การใช้ระบบน้ำหยดทำให้มีต้นทุนค่าแรงงานในการให้ปุ๋ยลดลง เนื่องจากการให้ปุ๋ยสามารถให้ผ่านระบบน้ำหยดได้ นอกจากนี้ยังพบว่าการลงทุนโดยใช้ระบบน้ำหยดให้ผลผลิตรวมเฉลี่ย 8.43 ตันต่อไร่ มีกำไรสุทธิเฉลี่ย 11,007.13 บาทต่อไร่ มากกว่าการลงทุนโดยไม่ใช้ระบบน้ำหยดซึ่งมีผลผลิตรวมเฉลี่ยเพียง 4.55 ตันต่อไร่ มีกำไรสุทธิเฉลี่ย 4,006.05 บาทต่อไร่ จุดแข็งและจุดอ่อนของเกษตรกร คือ เกษตรกรมีประสบการณ์การเพาะปลูกมันสำปะหลัง แต่ขาดการวิเคราะห์ดิน โอกาส และอุปสรรค พบว่า การขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร และขาดการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าของมันสำปะหลัง ตลอดจนการปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินไม่สามารถปลูกบนที่ดอนและที่ไม่มีแหล่งน้ำบาดาลได้

คำสำคัญ : มันสำปะหลัง ระบบน้ำหยด การทำฟาร์ม เกษตรกรรายย่อย

Abstract

Cassava is the important economic crop of Thailand. Most of cultivated area of cassava is in rainfed area. A few of its cultivated area uses water dripping system. The objective of this paper was to compare cassava production management between farming with- and without- water dripping. The analysis of strength, weakness, opportunity, and threat was carried out as well. Thepsathit district, in Chiayaphum province was selected as the study area. The purposive sampling was applied for data collection of 50 cassava farmers. Results of the study reported that cassava production management with water dripping system differed from without dropped water system in the manner of fertilizer application. Since, farmers can apply fertilizer by putting in water pipe. Therefore, its cost is decreased. Productivity and net revenue of cassava production with water dripping system were 8.433 ton/rai and 11,007.13 THB/rai, respectively. These values of the cassava production without water dripping system were only 4.55 ton/rai and 4,006.05 baht/rai, respectively. Strength and weakness were farmer's experience in both group was high, but they never practiced in soil analysis. Opportunities were lack of labor supply, and no introduction about how to add value for cassava products. The threat was that the water dripping system was not appropriate for upland area, where ground water was not available.

Keywords: cassava, water dripping system, farming, small farmers

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Corresponding author: fecotpa@ku.ac.th

บทนำ

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกมันสำปะหลังอันดับ 1 ของโลก [1] ปีการผลิต 2556/2557 ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังทั้งประเทศ 7.98 ล้านไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 3.60 ตันต่อไร่ ซึ่งสามารถผลิตหัวมันสดได้ประมาณปีละ 28.746 ล้านตัน โดยพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง 4.177 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.33 ของพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังทั้งประเทศ พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังที่ให้ผลผลิตรวมมากกว่า 1 ล้านตันต่อปีได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเลย ตามลำดับการที่พื้นที่เพาะปลูกลดลงมีสาเหตุมาจากเกษตรกรบางส่วนประสบปัญหาภาวะภัยแล้ง จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า สาเหตุที่ส่งผลให้ผลผลิตการผลิตมันสำปะหลังในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำเนื่องจากระบบการเพาะปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่เป็นระบบที่อาศัยน้ำฝน ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วงได้ จึงได้มีการนำเทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยดเข้ามาใช้ ซึ่งระบบดังกล่าวช่วยลดความเสี่ยงด้านการขาดแคลนน้ำของพืช และยังเป็นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่อีกด้วย อย่างไรก็ตามการผลิตมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินยังขาดข้อมูลสนับสนุนให้แก่เกษตรกรที่สนใจว่าการจัดการการผลิตโดยใช้ระบบน้ำหยดและไมใช้น้ำหยดมีการจัดการแตกต่างกันอย่างไร รวมถึงต้นทุนและผลตอบแทนแตกต่างกันหรือไม่ เนื่องจากการเพาะปลูกมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยดจะต้องมีการลงทุนด้านการวางระบบน้ำซึ่งต้องใช้เงินลงทุนที่สูง ถึงแม้จะมีผู้สนับสนุนด้านเงินลงทุน อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่มีนโยบายสนับสนุนเงินลงทุนกับเกษตรกรเพื่อลงทุนในระบบน้ำหยดของการเพาะปลูกมันสำปะหลังให้แก่เกษตรกรรายย่อย แต่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่มีข้อมูลที่สำคัญเพื่อใช้ในการตัดสินใจลงทุน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความรู้ความเข้าใจและการตัดสินใจในการผลิต เปรียบเทียบการจัดการการผลิต ต้นทุนผลตอบแทนและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกมันสำปะหลังระบบน้ำหยดบนดินและไมใช้น้ำหยด โดยเลือกใช้อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิเป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังที่สำคัญ และเกษตรกรที่ใช้ระบบน้ำหยดยังมีสัดส่วนน้อย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเปรียบเทียบการจัดการการผลิตของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกมันสำปะหลังระบบน้ำหยดบนดินและไมใช้น้ำหยดกรณีศึกษาอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
- 2) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการปลูกมันสำปะหลังที่ใช้ระบบน้ำหยดบนดินและไมใช้น้ำหยด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยดบนดินและไมใช้ระบบน้ำหยด ในเขตพื้นที่อำเภอเทพสถิต การรวบรวมข้อมูลของการศึกษานี้แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการจัดประชุมกลุ่มเกษตรกรเพื่อใช้ข้อมูลส่วนหนึ่งในการพัฒนาแบบสอบถามเชิงโครงสร้างซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ และใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าจากเกษตรกรตัวอย่าง ซึ่งจากประชากรของการศึกษา แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรที่มีการผลิตมันสำปะหลังแบบใช้ระบบน้ำหยดบนดินและไมใช้น้ำหยด ซึ่งจากข้อมูลพื้นฐานจังหวัดชัยภูมิซึ่งมีพื้นที่การผลิต 87,993 ไร่ โดยสัดส่วนเกษตรกรที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรตำบลของพื้นที่ดังกล่าวพบ

ว่ามีเกษตรกรร้อยละ 30 ที่มีการปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดิน และที่เหลือเป็นการปลูกโดยอาศัยน้ำฝน การเลือกพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างแบบโควตา คือ ทั้งสองกลุ่มรวมเป็นจำนวน 50 ราย โดยใน 50 รายนี้แบ่งตามสัดส่วนของเกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินจำนวน 15 ราย และไม่ใช้ระบบน้ำหยด 35 ราย และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling technique) ในการเลือกตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม

สำหรับแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ด้านประชากรศาสตร์ของสมาชิกครัวเรือนเกษตรกรและของเกษตรกรเอง รวมถึงการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตลอดจนรายได้และแหล่งรายได้ที่สำคัญ เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการจัดการการผลิต เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีการผลิตใหม่ [4] ส่วนที่ 2 เป็นด้านกระบวนการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร รวมถึงต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลังทั้งสองระบบ และส่วนที่ 3 เป็นการสอบถามถึงปัญหาของการเพาะปลูกมันสำปะหลังทั้ง 2 ระบบ ซึ่งในส่วนของความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเป็นการศึกษาว่าในกระบวนการจัดการการผลิตมันสำปะหลังนั้นเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในส่วนใดบ้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้สถิติค่าความถี่และค่าร้อยละ ในการวิเคราะห์ด้านประชากรศาสตร์ของเกษตรกรตัวอย่าง รวมถึงวิเคราะห์ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรตัวอย่าง สำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ด้านต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตมันสำปะหลังทั้งสองระบบ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการจัดการการผลิตทั้ง 2 แบบ จึงแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ในส่วนของต้นทุนที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด และในส่วนของค่าเสียโอกาสของต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปรในส่วนของต้นทุนเงินสด ใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 7 ซึ่งเป็นดอกเบี้ยสำหรับลูกค้ารายย่อยปกติขั้นต้นของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากอายุตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังคือ 12 เดือน ดังนั้น ระยะเวลาในการวิเคราะห์ค่าเสียโอกาสของเงินลงทุนทั้งสอง คือ 12 เดือน เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ทั้งในส่วนของการผลิตและการจัดการการผลิต ตลอดจนข้อมูลด้านความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรตัวอย่างในการเพาะปลูกมันสำปะหลังแล้ว นอกจากนี้ยังวิเคราะห์อัตราส่วนของกำไรสุทธิต่อต้นทุนการผลิตทั้งหมด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มเกษตรกร เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การสรุปและเสนอแนะต่อไป[5]

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของสมาชิกครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง พบว่า มีอายุเฉลี่ยประมาณ 27.55 ปี ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 1-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.70 ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด สมาชิกของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 54.19 ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรตัวอย่างซึ่งอยู่ในวัยเรียนแสดงให้เห็นว่ายังขาดแรงงานในครัวเรือนสำหรับการทำการเกษตร ระดับการศึกษาในภาพรวมส่วนใหญ่สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ร้อยละ 35.16 ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 461,842.80 บาทต่อปีและเป็นรายได้จากการขายมันสำปะหลังเท่ากับ 303,734.80 บาทต่อปีคิดเป็นร้อยละ 65.77 ของรายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือนต่อปี

สำหรับการจัดการการผลิตของเกษตรกรตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรตัวอย่างในกลุ่มของการผลิตมันสำปะหลังโดยอาศัยน้ำฝนเลือกใช้พันธุ์ระยะของ 72 คิดเป็นร้อยละ 63.90 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ทนแล้งและเหมาะกับการปลูกโดยอาศัยน้ำฝน สำหรับกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่ปลูกโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินเลือกใช้พันธุ์เกษตรกรศาสตร์ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 33.30 เนื่องจากพันธุ์ดังกล่าวสามารถควบคุมปริมาณน้ำให้เหมาะกับช่วงความต้องการน้ำและการเจริญเติบโตของมันสำปะหลังได้ โดยเฉพาะ 3 เดือนแรก ซึ่งจะมีความสำคัญต่ออัตราการงอก และการเจริญเติบโตของต้นมันสำปะหลังสำหรับในส่วนของ การดูแลรักษาพบว่า การปลูกมันสำปะหลังแบบไม่ใช้น้ำหยดบนดินหรืออาศัยน้ำฝน และแบบที่ใช้น้ำหยดบนดินมีความแตกต่างกันการให้น้ำและการให้ปุ๋ย โดยการปลูกโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินสามารถให้ปุ๋ยในระบบน้ำ กล่าวคือ สามารถให้ปุ๋ยพร้อมกับการให้น้ำได้ ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าแรงงานในการใส่ปุ๋ย อย่างไรก็ตามเกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มไม่มีการวิเคราะห์ดินและปรับปรุงดิน ส่งผลให้ดินเกิดความเสื่อมโทรม

การวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการจัดการการผลิตทั้ง 2 แบบ ได้แบ่งออกเป็นต้นทุนคงที่ ซึ่งได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าใช้ที่ดิน ค่าเสื่อมอุปกรณ์ ค่าเสียโอกาส และต้นทุนผัน ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช น้ำมันเชื้อเพลิง ค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตรทั่วไป ค่าเสียโอกาส ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด พบว่า เกษตรกรตัวอย่างในส่วนของ การปลูกมันสำปะหลังโดยไม่ใช้น้ำหยดมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยรวม ณ ไร่/นา 6,104.86 บาทต่อไร่ มีการลงทุนในส่วนของ ต้นทุนผันแปรคิดเป็นร้อยละ 71.05 ของการลงทุนทั้งหมด โดยมีการลงทุนในค่าวัสดุสูงที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 25.06 รองลงมาคือค่าจ้างเตรียมดินคิดเป็นร้อยละ 12.30 ของต้นทุนการผลิตรวมทั้งหมด มีค่าลงทุนในส่วนของ ต้นทุนคงที่สูงสุดคือ ค่าเช่าดินคิดเป็นร้อยละ 24.74 ของต้นทุนทั้งหมด ส่วนการลงทุนโดยใช้ระบบน้ำหยดมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยรวม ณ ไร่/นา 7,712.67 บาทต่อไร่ การลงทุนในส่วนของ ต้นทุนผันแปรคิดเป็นร้อยละ 66.85 ของการลงทุนทั้งหมด โดยมีการลงทุนในค่าวัสดุสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 22.56 รองลงมาคือค่าจ้างเตรียมดินคิดเป็นร้อยละ 9.64 ของต้นทุนการผลิตรวมทั้งหมด มีค่าลงทุนในส่วนของ ต้นทุนคงที่สูงสุดคือ ค่าใช้ที่ดินและค่าเช่าที่ดินคิดเป็นร้อยละ 19.45 ของต้นทุนการผลิตรวมทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนต้นทุนทั้ง 2 ระบบ พบว่าการลงทุนโดยไม่ใช้ระบบน้ำหยดมีการลงทุนในส่วนของ ต้นทุนผันแปรสูงกว่าลงทุนโดยใช้ระบบน้ำหยด ส่วนการลงทุนโดยใช้ระบบน้ำหยดมีค่าลงทุนในส่วนของ ต้นทุนคงที่สูงกว่าการลงทุนโดยไม่ใช้ระบบน้ำหยดนอกจากนี้ยังพบว่า การลงทุนโดยใช้ระบบน้ำหยดให้ผลผลิตรวมเฉลี่ย 8.433 ตันต่อไร่ มีกำไรสุทธิเฉลี่ย 11,007.13 บาทต่อไร่ มากกว่าการลงทุนโดยไม่ใช้ระบบน้ำหยดซึ่งมีผลผลิตรวมเฉลี่ย 4.555 ตันต่อไร่ มีกำไรสุทธิเฉลี่ย 4,006.05 บาทต่อไร่ และเมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนของกำไรสุทธิเฉลี่ยต่อต้นทุนรวมเฉลี่ยของทั้ง 2 ระบบ พบว่าการลงทุนโดยใช้ระบบน้ำหยดมีอัตราส่วนของกำไรสุทธิเฉลี่ยต่อต้นทุนรวมเฉลี่ย 1.25 เท่า ส่วนการลงทุนโดยไม่ใช้ระบบน้ำหยดมีอัตราส่วนของกำไรสุทธิเฉลี่ยต่อต้นทุนรวมเฉลี่ย 0.60 เท่า

เกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่เหมือนกัน คือ มีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเป็นอย่างดีและเลือกใช้พันธุ์ตรงตามสภาพดินและระบบการเพาะปลูก ส่วนจุดอ่อน คือ เกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มขาดการวิเคราะห์และปรับปรุงดิน ในส่วนของโอกาสและอุปสรรค พบว่าลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขาเหมาะแก่การปลูกมันสำปะหลัง มีลานรับซื้อผลผลิตในพื้นที่จำนวนมาก ตลอดจนมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ แต่ยังมีขาดแคลนน้ในหน้าแล้ง การขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร และขาดการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าของมันสำปะหลัง เช่น จากหัวมันสดให้เป็นมันเส้น ตลอดจนการปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินไม่สามารถปลูกบนที่ดอนและที่ไม่มีแหล่งน้ำบาดาลได้

สรุป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ คือ ศึกษาเปรียบเทียบการจัดการการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรที่ปลูกในระบบน้ำหยดบนดินและไม่ใช้น้ำหยด และเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการปลูกมันสำปะหลัง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง สัมภาษณ์เกษตรกรแบบเผชิญหน้าและจัดประชุมกลุ่มผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกมันสำปะหลังยังขาดแคลนแรงงานในภาคครัวเรือนมีประสบการณ์ในการเพาะปลูกมันสำปะหลังมานานหลายปี และยังมีรายได้ในภาคการเกษตรเป็นรายได้หลัก โดยส่วนใหญ่มาจากการขายมันสำปะหลัง มากถึงร้อยละ 65.77 ของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน นอกจากนี้เกษตรกรตัวอย่างยังขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตการเกษตรด้านการเพาะปลูกมันสำปะหลังตามหลักวิชาการ มีเพียงการเลือกใช้พันธุ์มันสำปะหลัง และธาตุอาหารที่สำคัญที่สุดต่อการเพาะปลูกมันสำปะหลังเท่านั้นที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ถูกต้อง เกษตรกรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มสามารถเลือกใช้พันธุ์มันสำปะหลังได้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และระบบการเพาะปลูก โดยในการจัดการการผลิตของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีการดูแลรักษาไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในส่วนของการให้ปุ๋ย โดยการปลูกโดยใช้ระบบน้ำหยดบนดินสามารถให้ปุ๋ยในระบบน้ำ กล่าวคือ สามารถให้ปุ๋ยพร้อมกับการให้น้ำได้ในส่วนผลตอบแทนการผลิตของเกษตรกรตัวอย่างที่ปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าเกษตรกรตัวอย่างที่ปลูกมันสำปะหลังโดยไม่ใช้น้ำหยด แต่สามารถให้ผลผลิตเฉลี่ยสูงกว่าถึง 3.878 ตันต่อไร่ ทำให้มีรายได้สุทธิสูงกว่า 7,001.08 บาทต่อไร่ และยังมีสัดส่วนของกำไรสุทธิต่อต้นทุนรวมเฉลี่ยสูงกว่าด้วยเช่นกัน นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าของมันสำปะหลังแทนการขายผลผลิตในรูปหัวมันสดเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามการเพาะปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดยังมีข้อจำกัดคือ ไม่สามารถใช้ปลูกบนที่ดินที่ไม่มีแหล่งน้ำใต้ดิน

ข้อเสนอแนะ

1. การลงทุนปลูกมันสำปะหลังโดยใช้ระบบน้ำหยดทำให้เกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่และผลตอบแทนเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น แต่ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร คือ เงินทุน ลักษณะภูมิประเทศ และแหล่งน้ำ เป็นสำคัญ และถึงแม้ว่าจะมีแหล่งเงินทุนเพียงพอ การสนับสนุนการลงทุนปลูกมันสำปะหลังโดยระบบน้ำหยดบนดินจากส่วนงานต่างๆควรคำนึงถึงแหล่งกักเก็บน้ำ และน้ำใต้ดิน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป
2. การจัดการขั้นตอนการเตรียมดินปลูก โดยการใส่ปุ๋ยคอก เช่น ชี้ไก่ ชี้หมู เพื่อปรับสภาพดิน และจำนวนครั้งในการไถ ความลึกในการตะ โดยร่อง ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ได้ 1-2 ตันต่อไร่
3. การถือครองเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินมีผลต่อรายได้ของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรที่เช่าที่ดินทำการเกษตรมีสัญญาเช่าที่ดินเป็นรายปี ทำให้ไม่สามารถเลือกเวลาในการเก็บเกี่ยวได้ตามราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรพอใจ ส่งผลกระทบต่อราคาขายผลผลิตได้เมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน ซึ่งสามารถเลือกเวลาเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังได้เมื่อราคาขายที่เกษตรกรพอใจ นอกจากนี้ยังมีเปอร์เซ็นต์แบ่งสูงเพราะบางรายมีอายุการเก็บเกี่ยว 16- 20 เดือนอีกทั้งยังสามารถตัดทอนพันธุ์เพื่อจำหน่ายระหว่างรอรูราคามันสำปะหลัง เป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง
4. เกษตรกรนิยมขายผลผลิตในรูปหัวมันสด ซึ่งขาดการรวมกลุ่มและการแปรรูป ทำให้เกษตรกรสูญเสียรายได้ในส่วนที่ควรได้ในการจำหน่ายโดยการแปรรูปหัวมันสำปะหลังสดเป็นมันเส้น ซึ่งจะอยู่ที่พ่อค้าคนกลางหรือลานรับซื้อเพื่อนำไปแปรรูป หากมีหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้ในการรวมกลุ่มแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่ามันสำปะหลังจะเป็นการเพิ่มรายได้และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2558). **สรุปภาพรวมผลผลิตมันสำปะหลังของโลก** ค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2558, จาก <http://www.dft.go.th/Default.aspx?tabid=101>
- [2] สำนักเศรษฐกิจการเกษตร. (2557). **สรุปภาวะการณ์ ผลิต การตลาด และราคาภายในประเทศ** ค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2558, จาก www.oae.go.th
- [3] สมาคมโรงงานผู้ผลิตมันสำปะหลัง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2558). **สรุปผลการสำรวจภาวะและการค้ำมันสำปะหลังฤดูกาลผลิตปี 2556/2557**.ค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2558, จาก <http://www.nettathai.org/index.php/2012-01-18-08-26-35.html>
- [4] Waibel, H., & D. Zilberman. (2007). **International research on natural resource management advances in impact assessment**. CABI, UK.
- [5] พิศขามณญ์ นาคสุข. (2556). **การวิเคราะห์ SWOT**.ค้นเมื่อ 6 มีนาคม2558, จาก<http://www.stou.ac.th/Officees/rdec/headquater/Projects>